

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ, ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто основні аспекти та проаналізовано ключові проблеми обліку й відображення у фінансовій звітності витрат, доходів та фінансових результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Надано рекомендації щодо покращення їх аналітичного обліку.

Аннотация. Рассмотрены основные аспекты и проанализированы ключевые проблемы учета и отражения в финансовой отчетности затрат, доходов и финансовых результатов инновационной деятельности субъектов хозяйствования. Предложены рекомендации по улучшению их аналитического учета.

Annotation. The main aspects and key problems of cost accounting, revenues and financial results of business entities innovative activity are considered and analysed. Recommendations as for improving their analytical accounting are provided.

Ключові слова: облік інноваційної діяльності, витрати, доходи, фінансовий результат.

Становлення України як повноправної європейської держави неможливе без ефективного розвитку національної економіки. Одним із пріоритетних напрямів такого розвитку є інноваційний, який передбачає використання високих технологій для створення принципово нової продукції.

В умовах сучасного розвитку ринкових відносин і посилення конкуренції суб'єктам господарювання необхідно швидко реагувати на зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі, та оперативно трансформувати власну економіку, щоб пристосуватися до мінливого зовнішнього середовища. Основною умовою досягнення позитивних темпів економічного зростання та конкурентних переваг на світовому ринку як реального сектору економіки, так і окремих підприємств є активна інноваційна діяльність.

Проте для забезпечення ефективного впровадження інноваційних процесів на підприємствах необхідна адекватна, науково обґрунтована система бухгалтерського обліку та аналізу. Формування теоретико-методологічної бази та проблеми обліку інноваційної діяльності у вітчизняній науці й практиці залишаються донині найменш вивченими та особливо актуальними.

Особливостями обліку інноваційної діяльності є відмінності у відображенні витрат, що становить основу управлінського обліку. Провідними вітчизняними вченими здійснено ряд доробків щодо уточнення методу бухгалтерського обліку відносно інновацій та методичних рекомендацій до групування витрат. До найґрунтовніших із них можна віднести праці І. Бланка, О. Бродкіна, В. Василенко, О. Волкова, Л. Гнилицької, А. Гречан, О. Грицай, А. Єфремова, Я. Крупки, Ф. Бутинця, Карпової Н. Т., В. Палияч, В. Ткач та ін.

Значну увагу вдосконаленню обліку витрат на інновації приділила у своїх дослідженнях О. Грицай, яка запропонувала використовувати окремий рахунок для відображення інноваційної діяльності [1].

Метою даної статті є аналіз проблем обліку та відображення у фінансовій звітності витрат, доходів і фінансових результатів інноваційної діяльності.

Для цього у статті були поставлені такі завдання:

визначити сутність понять інновацій та інноваційної діяльності;

розглянути проблеми обліку інноваційної діяльності;

надати рекомендації щодо аналітичного обліку витрат, доходів та фінансових результатів інноваційної діяльності.

Об'єктом роботи виступає інноваційна діяльність суб'єктів господарювання.

Предметом – облік доходів, витрат та фінансових результатів інноваційної діяльності.

Згідно зі статтею 325 Господарського кодексу України інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюються на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя [2].

Згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність", інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

В економічній теорії обліку та аналізу інноваційної діяльності проблема полягає в тому, що в основу інноваційної освіти в Україні покладено зарубіжний досвід, запропонований у вигляді кількох подібних перекладних і вітчизняних підручників у галузі інновацій, які слабо враховують специфіку переходу України до ринкової економіки. Облік об'єктів інноваційної діяльності характеризується недостатнім методичним забезпеченням, зокрема відсутні

надають достатніх та достовірних даних для проведення економічного аналізу у сфері інновацій. Відсутність методичних рекомендацій щодо бухгалтерського обліку витрат інноваційної діяльності призвела до диференціації витрат з освоєння нової продукції на різних рахунках витрат, що ускладнює визначення собівартості кожного етапу робіт і формування загальної суми цих витрат [4]. У зв'язку з цим необхідно розробити науково обґрунтовану систему обліку й аналізу витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Це полегшить пошук необхідних даних для оперативного управління інноваційною діяльністю та визначення її ефективності.

Різноманітність і зміст процесів інноваційної діяльності роблять практично неможливою її оцінку за натуральними або будь-якими іншими показниками. Єдиним показником, що дає змогу звести воедино та визначити загальний обсяг цього виду діяльності, можуть бути тільки витрати на проект, продукт, процес та їх загальна величина [1].

У практичній діяльності використовують такі варіанти відображення інновацій у бухгалтерському обліку:

1. Здійснення капітальних інновацій у створення нових видів основних засобів:

Д-т 151 – К-т 20, 22, 23, 661, 65, 131, 372, 631, 685 – відображено первинну вартість створюваного інвестиційного об'єкта основних засобів.

Д-т 10 – К-т 151 – введено в експлуатацію створений інноваційний об'єкт.

2. Здійснення інтелектуальних і капітальних інновацій у створення нематеріальних активів:

Д-т 151 – К-т 20, 22, 23, 661, 65, 13, 372, 631, 685 – відображено первинну вартість створюваного інвестиційного об'єкта нематеріальних активів.

Д-т 12 – К-т 152 – введено в експлуатацію створений інноваційний об'єкт.

3. Здійснення оборотних інновацій у створення нових видів готової продукції, товарів, робіт і послуг:

1) із включенням до виробничої собівартості продукції:

Д-т 23 – К-т 20, 22, 661, 65, 13, 372, 631, 685 – включено в собівартість витрати, пов'язані з підготовкою й освоєнням виробництва нової продукції або нових видів робіт і послуг;

2) із включенням до витрат на дослідження та розробки у складі інших витрат операційної діяльності:

Д-т 941 – К-т 20, 22, 23, 661, 65, 13, 372, 631, 685 – відображено витрати на дослідження та розробку інноваційного продукту в складі інших витрат операційної діяльності.

4. Накопичення витрат на підготовку й освоєння виробництва нової продукції на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів":

Д-т 39 – К-т 20, 22, 661, 65, 13, 685 – відображено виробничі витрати на підготовку й освоєння нових видів продукції;

Д-т 23 – К-т 39 – часткове списання виробничих витрат майбутніх періодів на витрати.

5. Ведення окремого балансового рахунку "Витрати на підготовку й освоєння нової продукції й виробництва".

За дебетом цього рахунку із кредиту різних рахунків протягом періоду освоєння продукції мають відобразитися:

витрачені матеріали;

заробітна плата з нарахуваннями;

амортизація основних засобів;

надані послуги тощо.

6. Внесення об'єктів інтелектуальної власності до статутного фонду підприємства за справедливою вартістю:

Д-т 46 – К-т 40 – відображено зміну статутного фонду після державної реєстрації запатентованого об'єкта інтелектуальної власності та внесення змін до установчих документів;

Д-т 12 – К-т 46 – об'єкт інтелектуальної власності внесено до статутного фонду підприємства.

7. Створення резерву забезпечення витрат інноваційної діяльності.

Д-т 23, 91-94 – К-т 474 – створення резерву для фінансування витрат інноваційної діяльності, в тому числі соціальних і кадрових інновацій;

Д-т 474 – К-т 20, 22, 23, 661, 65, 372, 631, 685 – списання витрат інноваційної діяльності за рахунок раніше створеного резерву [5].

Використання широкого ряду бухгалтерських субрахунків для відображення операцій інноваційної діяльності ускладнює розмежування витрат інноваційної діяльності і є не досить зручним.

Тому для вирішення даної проблеми було запропоновано О. Грицай виокремлення конкретного рахунку для обліку витрат на інноваційні процеси, на якому б накопичувалися усі витрати підприємства, пов'язані з інноваційною діяльністю. Витрати на інноваційні процеси визнаватимуть витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [1].

Даний підхід є досить зручним, тому що він дасть можливість відобразити всі витрати інноваційної діяльності на одному рахунку, що полегшить визначення собівартості інноваційних проектів, та надалі відіграватиме важливу роль і під час визначення фінансових результатів. Тому доцільніше відобразити інноваційні витрати на окремому рахунку і закрити його рахунком 79 "Фінансові результати" для визначення фінансового результату.

Упровадження субрахунків буде сприяти потребам визначення підприємства як інноваційного.

Таким чином, інноваційний напрям діяльності підприємства є багатограним і потребує різнобічного висвітлення в системі бухгалтерського обліку. Отже, можна зробити висновок, що раціональна організація бухгалтерського обліку та економічного аналізу витрат інноваційної діяльності, включаючи вибір облікової методики, що відповідає особливостям діяльності підприємства, має створити необхідні умови для розширення, прискорення й підвищення ефективності процесів створення та реалізації різних видів інновацій, спрямованих на створення конкурентоспроможної продукції на рівні міжнародних стандартів.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Грицай О. І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси / О. І. Грицай // Проблеми економіки та менеджменту : Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2010. 2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р.

№ 40-IV із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Нанівська Н. М. Механізм ведення обліку та аналізу інноваційної діяльності підприємств / Н. М. Нанівська, І. О. Селіверстова // Збірник наукових праць. – К. : НАУ, 2010. – Вип. 25. – С. 220.

5. Кантаєва О. В. Щодо методології обліку та аналізу інноваційної діяльності підприємств // Економіст. – 2009. – № 3. – С. 24–30.

М